

ТЕМА № 18. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

- 1. Поняття та правова основа міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.**
- 2. Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій.**
- 3. Сутність видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (екстрадиція).**
- 4. Порядок і умови кримінального провадження у порядку перейняття.**
- 5. Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.**

1. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

На сучасному етапі поглиблюється роль міжнародного та національного права під час здійснення зовнішнього контролю за злочинними проявами та застосуванням державного примусу до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

КПК України містить окремий розділ IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», що включає з'ясування таких окремих положень, що стосуються загальних засад міжнародного співробітництва, міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), кримінального провадження у порядку перейняття, визнання та виконання вироків іноземних судів та передання засуджених осіб.

Відповідно до ст. 542 КПК міжнародне співробітництво - це діяльність уповноважених органів під час кримінального провадження, що полягає у застосуванні необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків.

Важливою формою міжнародної взаємодії між державами з боротьби зі злочинністю є співробітництво у сфері судочинства з кримінальних правопорушень різних видів. Така форма співпраці має назву міжнародної правової допомоги.

Міжнародна правова допомога є офіційною діяльністю державних органів, яка здійснюється на підставі міжнародних договорів. Договори про правову допомогу забезпечують найбільш повне здійснення національної юрисдикції й уникнення конфлікту юрисдикцій - саме з цією метою держави їх укладають. З появою міжнародних судових органів міжнародні договори можуть передбачати можливість надання правової допомоги для здійснення міжнародної кримінальної юрисдикції.

Організацію з надання міжнародної допомоги здійснюють компетентні органи суверенних держав. До уповноважених (центральных) органів в Україні відповідно до ст. 545 КПК відносяться: Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

У міжнародному та національному праві органами юстиції вважаються: органи прокуратури в особі відповідних прокурорів; орган досудового розслідування в особі слідчих та керівників органів досудового розслідування; суди загальної юрисдикції; Міністерство юстиції України.

З метою підтримки органів юстиції може використовуватися допомога національних центральных бюро (НЦБ) Інтерполу. Зазначені бюро Інтерполу є такими, що пов'язують Інтерпол з поліціями держав - членів Інтерполу. Вони є базовими пунктами для підтримки міжнародної поліцейської співпраці. Діяльність же Інтерполу заснована в 1923 році з метою реалізації потреб держав під час узгодження та координації сумісних зусиль для боротьби з міжнародною та національною злочинністю. Серед членів цієї потужної організації більше 200 держав. Україна є членом цієї організації як правонаступник РФ з 1992 року.

Правову основу міжнародної співпраці у сфері судочинства з кримінальних правопорушень складають Конституція України, загальновизнані засади та норми міжнародного права та міжнародні договори України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про міжнародні договори України», щодо ратифікації міжнародних договорів України про правову допомогу з кримінальних правопорушень, що встановлюють загальні та спеціальні правила, з урахуванням яких повинна реалізовуватися міжнародна взаємодія з кримінальних правопорушень різноманітних видів.

Базовими міжнародними правовими актами є: Устав ООН, Загальна декларація прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН (1948 р.), Європейська конвенція про захист прав і основних свобод 1950 р., Віденська конвенція 1969 р. про право міжнародних договорів, що вступила в дію в 1980 р., Конвенція ООН 2000 р. проти транснаціональної злочинності, а також інші міжнародні акти ООН та інших міжнародних організацій.

Міжнародні договори із правової допомоги здебільшого є двосторонніми. В окремих випадках, за умови наявності певних інтеграційних відносин, питання правової допомоги вирішують на підставі багатосторонніх угод. Україна, наприклад, бере участь у двох таких системах міжнародної правової допомоги - СНД і Раді Європи. У рамках СНД це один багатосторонній договір - Конвенція про правову допомогу у правових відносинах із цивільних, сімейних та кримінальних справ 1993 р. У рамках Ради Європи укладено низку договорів: Конвенцію про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 р., Конвенцію про видачу правопорушників 1957 р., Конвенцію про репатріацію неповнолітніх 1970 р., Конвенцію про передачу заяв про правову допомогу 1977 р., Конвенцію про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р., Конвенцію про передачу засуджених 1983 р. тощо.

Договори про правову допомогу в основному регулюють такі питання, як екстрадиція, виконання іноземного судового рішення, виконання окремого

процесуального доручення, а також питання колізійного права. Інколи це можуть бути інші питання, наприклад, обмін інформацією відповідно до Європейської Конвенції про інформацію відносно іноземного законодавства 1968 р.

Перелік напрямів правової допомоги, які включено до конкретного договору, залежить від домовленості між державами: це може бути екстрадиція, причому окремої групи осіб, правова допомога у кримінальних провадженнях. Питання правової допомоги можуть бути включені до міжнародних договорів про уніфікацію кримінального законодавства. Прохання про надання правової допомоги може бути відхилено, якщо надання такої допомоги може зашкодити суверенітету чи безпеці або суперечить законодавству держави, що робить запит.

Відповідно до чинного законодавства України підлягають застосуванню такі інструкції, а саме:

- Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства (затв. спільним наказом Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури України, СБУ, МВС, ВСУ, ДПА, Держ. департаменту України з питань виконання покарань від 29.06.1999 р. № 34/5/22/103/512/326/73, зареєстрована 07.07.1999 р. за № 446/3739);

- Інструкція про порядок приймання-передавання осіб, які перебувають під вартою, на кордоні України та за її межами (затв. спільним наказом МВС та Державного комітету у справах охорони державного кордону України від 17 листопада 1998 р. № 474/845 (ДСК), зареєстрована 14 січня 1999 р. за № 16/3309).

2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ.

Якщо під час кримінального провадження виникла необхідність у проведенні на території іншої держави огляду, допиту чи інших процесуальних дій, передбачених КПК України, то слідчий, прокурор чи суд України, у провадженні якого знаходяться матеріали кримінального провадження, надсилає на ім'я уповноваженого (центрального) органу України запит про необхідність у здійсненні міжнародної допомоги.

У міжнародних договорах про правову допомогу запит про правову допомогу називається дорученням, вимогою чи проханням.

Алгоритм дій щодо оформлення запиту про міжнародно-правову допомогу.

Суд, прокурор або слідчий за погодженням із прокурором оформлює запит про міжнародно-правову допомогу та направляє його до уповноваженого (центрального) органу України.

Уповноважений (центральный) орган України протягом десяти днів надсилає 1) запит уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або дипломатичним шляхом або 2) всі матеріали повертаються відповідному органу України (автору запиту) з викладом недоліків (для їх усунення).

Отже, в разі якщо, уповноважений (центральный) орган України вважатиме обґрунтованим запит слідчого, прокурора чи суду, він приймає рішення про направлення запиту іноземній державі. Так, протягом десяти днів уповноважений

(центральный) орган України надсилає запит уповноваженому (центральному) органу запитуваної (яку запитують) сторони безпосередньо або дипломатичним шляхом.

Запит про правову допомогу надсилається іноземній державі на підставі міжнародного договору України, а у випадку, якщо Україна не є суб'єктом договірних відносин з цією іноземною державою, то на підставі принципу взаємності (ч. 3 ст. 544 КПК).

Цей принцип означає, що уповноважений (центральный) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого ж виду міжнародної правової допомоги.

У свою чергу, уповноважений (центральный) орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральный) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

Міжнародними договорами та ст. 552 КПК докладно передбачено зміст та правову форму запиту про правову допомогу, що складається у письмовому вигляді.

До запиту *про допит особи* як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого додається належним чином засвідчений витяг відповідних статей КПК України з метою роз'яснення особі її процесуальних прав і обов'язків. До запиту також додається перелік питань, які слід поставити особі, або відомості, які необхідно отримати від особи.

До запиту *про проведення обшуку, огляду місця події, вилучення, арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій*, дозвіл на проведення яких надається слідчим суддею згідно з КПК України, то додається інформація про докази, які обґрунтовують потребу у відповідних заходах.

Вимоги ст. 556 КПК України створюють передумови для використання принципу конфіденційності під час міжнародної допомоги.

Конфіденційність (англ. confidentiality, privacy) - властивість не підлягати розголосові, довірливість, секретність, приватність.

Так, на прохання запитуючої (яка запитує) сторони уповноважений (центральный) орган України має право вжити додаткових заходів для забезпечення конфіденційності факту отримання запиту про міжнародну правову допомогу, його змісту та відомостей, отриманих в результаті його виконання.

Відповідно до ст. 553 КПК наслідками виконання запиту в іноземній державі відповідно докази та відомості, одержані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит.

Якщо запит компетентного органу України був переданий запитуваній стороні з порушенням передбаченого порядку, то отримані в результаті запиту відомості не можуть визнаватися судом допустимими.

Алгоритм дій щодо розгляду запиту іноземного компетентного органу про міжнародну правову допомогу:

1. Уповноважений (центральний) орган України, отримавши запит про міжнародну правову допомогу від запитуючої сторони (яка запитує) розглядає його на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів або міжнародних договорів України.

2. Направляє запит компетентному органу на території України для виконання.

При цьому Генеральна прокуратура України має право надавати вказівки щодо забезпечення належного, повного та своєчасного виконання такого запиту. Наведені вказівки є обов'язковими до виконання відповідним компетентним органом України - безпосереднім виконавцем.

Варто зауважити, що виключно уповноваженим (центральним) органом України щодо міжнародної правової допомоги приймається рішення за запитом (дорученням) про міжнародну правову допомогу щодо:

1) присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання міжнародної правової допомоги. Якщо запит (доручення) про міжнародну правову допомогу, що передбачає присутність представника, надійшов відповідно до частини 3 статті 545 КПК, його копію невідкладно надсилають до уповноваженого (центрального) органу для вирішення в цій частині;

2) надання компетентним органам іноземної держави гарантій щодо умов виконання запиту (доручення), передбачених частиною другою статті 544 КПК України, та отримання таких гарантій від інших держав;

3) тимчасової передачі особи, яка відбуває покарання, для участі у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях.

3. Відповідно до ст. 555 КПК у разі отримання запиту уповноважений (центральний) орган України зобов'язаний повідомити про результати розгляду запиту.

Отже, запит компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу *виконується впродовж одного місяця* з дати його надходження до безпосереднього виконавця.

Складені органом досудового розслідування, слідчим, прокурором або суддею документи для забезпечення виконання запиту про міжнародну правову допомогу підписуються зазначеними посадовими особами та скріплюються печаткою відповідного органу.

Орган досудового розслідування або слідчий передає матеріали виконання запиту прокуророві, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти і законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

У разі неможливості виконати запит про міжнародну правову допомогу відповідно до підстав, що передбачені ст. 557 КПК, уповноважений

(центральний) орган України щодо міжнародної правової допомоги або орган, уповноважений реалізовувати дії відповідно до частини третьої статті 545 КПК, повертає такий запит компетентному органу іноземної держави із зазначенням причин.

КПК України передбачає проведення за запитом запитуючої сторони процесуальних дій, передбачених КПК. Якщо для виконання запиту компетентного органу іноземної держави необхідно провести процесуальну дію, виконання якої в Україні можливе лише з дозволу прокурора або суду, така дія здійснюється лише за умови отримання відповідного дозволу в порядку, передбаченому КПК, навіть якщо законодавство запитуючої сторони цього не передбачає.

Перелік та підстави застосування інших процесуальних дій, які можливі під час провадження за запитом детально регламентовано главою 43 КПК.

Відповідно до ст. 572 КПК, особи, які вважають, що рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади України, вчиненими у зв'язку з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу, завдано шкоди їхнім правам, свободам чи інтересам, мають право оскаржити рішення, дії та бездіяльність до суду.

3. СУТНІСТЬ ВИДАЧІ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ЕКСТРАДИЦІЇ).

У КПК термінологічна одиниця «екстрадиція» вживається у значенні видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для: 1) притягнення до кримінальної відповідальності; 2) виконання вироку. Екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу.

Екстрадиція включає в себе не лише видачу особи як таку, але і сукупність заходів, направлених на забезпечення видачі.

Відповідно до ст. 541 КПК: «видача особи (екстрадиція) - видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави».

Отже, *екстрадиція* - це сукупність заходів щодо видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, відбувається якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не

менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

Виходячи зі змісту статті 574 КПК, видачі підлягають такі категорії осіб:

- підозрювані під час провадження на стадії досудового розслідування;
- обвинувачені (засуджені) у провадженнях на стадії судового розгляду або виконання вироку.

У той же час, при формуванні поняття «екстрадиція», законодавець взагалі уникає питання визначення правового статусу особи, інтерпретуючи екстрадицію як видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Аналогічні результати дозволяє отримати аналіз міжнародних багатосторонніх та двосторонніх договорів про екстрадицію.

Відповідно до норм ст. 2 Європейської конвенції про передачу засуджених осіб 1983 р. особу, засуджену на території однієї держави, може бути передано на територію іншої держави для відбування призначеного їй покарання. Виходячи зі вказаної норми, можемо дійти висновку про те, що передається особа, засуджена за вчинення злочину, відносно вказаної особи ухвалено вирок і рішення за даним вироком є остаточним, тобто в такому разі особа засуджена за вчинення злочину, відносно цієї особи ухвалено вирок в державі винесення вироку і ця особа передається для відбуття покарання в державу виконання вироку.

Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. не дає чіткого визначення про процесуальний статус особи, яка підлягає екстрадиції. Стаття 1 цієї конвенції вказує на те, що договірні держави зобов'язуються видавати одна одній всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої держави за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про взяття під варту (в деяких перекладах конвенції вказується не постанова про взяття під варту, а рішення про затримання).

Згідно з ч. 2 ст. 12 цієї конвенції запит про екстрадицію супроводжується оригіналом або завірною копією обвинувального вироку чи постанови (вироку) суду, або постанови про негайне затримання чи ордеру на арешт, або іншого розпорядження, яке має таку ж силу і видане відповідно до процедури, передбаченої законодавством запитуючої держави.

Аналіз Типового договору про видачу 1990 року свідчить, що екстрадиція можлива між договірними державами не тільки в цілях виконання вироку, а і з метою ухвали вироку, хоча посилення на ухвалу вироку є обов'язковим не для всіх держав (стаття 1). У ч. 2 ст. 5 Типового договору про видачу зазначено, що до прохання про екстрадицію додається:

1) якщо особа обвинувачується у вчиненні злочину судом або іншим компетентним судовим органом - ордер на арешт цієї особи або завірена копія такого ордера;

2) якщо особа засуджена за вчинення злочину - оригінал або завірена копія рішення або будь-якого іншого документа з викладом обвинувальної частини і ухваленого вироку;

3) якщо особа засуджена за вчинення злочину за її відсутності, крім згаданих у другому пункті документів також додається опис правових засобів, які має в своєму розпорядженні ця особа для підготовки її захисту або для здійснення повторного слухання справи за її відсутності;

4) якщо особа засуджена за вчинення злочину, але вирок не ухвалено, - документ з викладом обвинувальної частини і заявою, що підтверджує намір ухвалити вирок.

Варто зауважити, що зведення екстрадиції до видачі безпідставно звужує ті можливості, які на сьогодні реально має у своєму розпорядженні інститут екстрадиції, оскільки, частіше за все, питаннями видачі екстрадиційна діяльність не вичерпується.

Зокрема, ч. 4 ст. 574 КПК, екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу.

Також до процедури екстрадиції входять такі процесуальні дії:

- затримання особи, яка вчинила злочини за межами України (ст. 582 КПК);

- тимчасовий арешт (ст. 583 КПК);

- екстрадиційний арешт (ст. 584 КПК);

- екстрадиційна перевірка (ст. 587 КПК).

Отже, екстрадиція відрізняється від видачі і передачі, перш за все, за своїм змістом, оскільки включає в себе стадію порушення питання про передачу (видачу) особи; процес прийняття рішення з даного питання компетентними органами двох держав; стадію оскарження прийнятого рішення; власне процес передачі (видачі) особи; легалізацію вироку судом тієї держави, яка прийняла особу тощо.

Принципи екстрадиції: - принцип екстрадиційності злочину означає, що злочин має входити до списку злочинів, за вчинення яких можна вимагати видачі злочинця; - принцип подвійної підсудності означає, що для видачі необхідно виконання такої умови: діяння повинне бути кваліфікованим як злочинне в законодавстві обох країн; - згідно з принципом спеціалізації, часто званого принципом конкретності, видана особа може піддаватися кримінальному переслідуванню за той злочин, у зв'язку з яким вона була видана; основним принципом інституту видачі є принцип невідворотності покарання («aut dedere aut judicare»), який встановлює, що держава, на території якої виявлений злочинець, має або видати його, або передати справу відповідним органам для кримінального переслідування тощо.

Незважаючи на загальне визнання принципу невидачі власних громадян у договорах і конвенціях є як прихильники видачі, так і прихильники невидачі.

У видачі відмовляється і в тих випадках, коли відповідно до законодавства однієї зі сторін кримінальне переслідування не може бути розпочате або вирок не може бути приведений у виконання внаслідок закінчення строку давності або з іншої законної підстави.

У видачі може бути відмовлено у тих випадках, коли певною особою вчинено злочин політичного характеру. Однак не існує єдиного критерію для визначення злочину політичного характеру, тому саме ця невизначеність посилює проблеми під час вирішення питань видачі. Принцип невидачі політичних злочинців не поширюється на осіб, які вчинили міжнародні злочини. Вони підлягають безумовній видачі.

До осіб, які шукають притулок, не повинні застосовуватися такі заходи, як відмова від дозволу переходу кордону, а також висилка в яку-небудь країну, де вони можуть піддатися переслідуванню. Виняток з цього принципу може бути зроблено лише з міркувань національної безпеки або в цілях захисту населення.

Обов'язковості видачі громадянина третьої держави також не існує. Під час видачі громадян третьої держави виникає питання про узгодженість цього акта з державою громадянства. Однак, як правило, держави приймають дане рішення на власний розсуд.

Неодноразовими є випадки відмови у видачі з гуманних міркувань. Такі обставини, як похилий вік, серйозне захворювання досить часто є підставами відмови у видачі. Важливою рисою змісту інституту видачі є положення, що дозволяє державі відмовити у видачі, якщо є підстави вважати, що особа, яка видається, буде піддана у запитуючій державі впливу, несумісному з правопорядком цієї держави, або ж такому, що суперечить загальновизнаним стандартам у галузі прав людини. Не може мати місце видача, якщо є підстави вважати, що можливе застосування тортур чи інших видів впливу, які принижують гідність людини. Національні закони окремих країн, в яких скасовано смертну кару, передбачають, що видача не повинна бути здійснена, коли злочин, що становить предмет вимоги, карається смертною карою у державі, яка вимагає видачі. Одним із видів видачі є добровільна видача, коли ініціатива йде від самої викликаної до видачі особи і від його громадянства не залежить. Але такій заяві передують офіційна вимога про видачу від держави, що володіє правом на кримінальну юрисдикцію цієї особи і згодна прийняти її. Заява про добровільну видачу розглядається тільки в процесі виконання процедури видачі у зв'язку з вимогою держави. У юридичному сенсі цей вид видачі не може претендувати на самостійну роль, бо його процедура складається лише з акту передачі особи державі для здійснення кримінального переслідування за власною ініціативою. Така особа видається без будь-яких додаткових умов.

Суб'єктами видачі особи (екстрадиції) відповідно до ст. 574 КПК є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України - вповноважені (центральні) органи України.

Процесуальний порядок підготовки документів та направлення запитів на екстрадицію передбачено ст. 575 КПК.

У видачі особи іноземній державі може бути відмовлено, якщо:

- 1) ця особа на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України;
- 2) злочин непередбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України;

3) закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу;

4) компетентний орган іноземної держави не надав даних, без яких неможливе прийняття рішення про видачу (екстрадицію);

5) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;

6) наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України (ст. 589 КПК).

Особа, якій надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні, не може бути видана державі, біженцем з якої вона визнана, а також іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, окрім випадків, передбачених міжнародним договором України.

В разі відмови у видачі з мотивів громадянства та наявності статусу біженця або з інших підстав, що не виключають здійснення кримінального провадження, за клопотанням компетентного органу іноземної держави Генеральна прокуратура України доручає здійснення досудового розслідування стосовно цієї особи в порядку, передбаченому КПК.

Особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право:

1) знати, у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про її видачу;

2) мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів;

3) в разі затримання - на повідомлення близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;

4) брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її триманням під вартою і запитом про її видачу;

5) ознайомлюватися із запитом про видачу або одержати його копію;

6) оскаржувати рішення про тримання під вартою та про задоволення запиту про видачу;

7) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо запиту про видачу;

8) просити про застосування спрощеної процедури видачі (ст. 581 КПК).

Особі, стосовно якої розглядається питання про видачу, і яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення уповноваженого (центрального) органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду.

Характерними рисами *затримання особи*, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України є:

- затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення, здійснюється уповноваженою службовою особою;

- про затримання негайно інформується відповідний прокурор;

- прокурор, отримавши повідомлення, перевіряє законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, та негайно інформує прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя;

-про затримання таких осіб прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя протягом шістдесяти годин після затримання повідомляє відповідний уповноважений (центральный) орган України, який протягом трьох днів інформує компетентний орган іноземної держави;

-про кожен випадок затримання громадянина іноземної держави, який вчинив злочин за межами України, прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя також повідомляє Міністерство закордонних справ України.

Затримана особа негайно звільняється в разі, якщо:

1) протягом шістдесяти годин з моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу тимчасового або екстрадиційного арешту;

2) встановлено обставини, за наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

До затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, до надходження запиту про її видачу може бути застосовано тимчасовий арешт на 40 діб (ст. 583 КПК).

Процедура оформлення тимчасового арешту полягає в діях, що передбачені у ст. 583 КПК.

Відповідно до ст. 584 КПК до особи, що вчинила злочин може бути застосовано *екстрадиційний арешт*. Сутність цієї дії полягає у такому:

- після надходження запиту від іноземної держави про видачу особи за дорученням уповноваженого (центрального) органу України прокурор звертається із клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою;

- разом із клопотанням на розгляд слідчого судді подаються відповідний перелік документів, що підтверджують вимогу (ч. 2 ст. 584 КПК).

Строки тримання особи під вартою та порядок їх продовження визначаються чинним КПК.

Після одержання клопотання слідчий суддя встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

1) застосування екстрадиційного арешту;

2) відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

Суттєвим є той факт, що під час розгляду клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних

рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу.

Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців.

Про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту уповноважений (центральный) орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців.

Під час вирішення питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, слідчий суддя обов'язково враховує:

1) відомості про ухилення особи від правосуддя у запитуючій стороні та дотримання нею умов, на яких відбулося звільнення її з-під варти під час цього або інших кримінальних проваджень;

2) тяжкість покарання, що загрожує особі в разі засудження, виходячи з обставин, встановлених під час заявленого кримінального правопорушення, положень закону України про кримінальну відповідальність і усталеної судової практики;

3) вік та стан здоров'я особи, видача якої запитується;

4) міцність соціальних зв'язків особи, у тому числі наявність у неї родини та утриманців.

У випадку, якщо особою порушено умови обраного запобіжного заходу слідчий суддя за клопотанням прокурора має право постановити ухвалу про зміну запобіжного заходу на більш суворий - екстрадиційний арешт (ст. 585).

Проведення екстрадиційної перевірки (ст. 587).

У випадках, якщо виникла необхідність у перевірці обставин, що можуть перешкоджати видачі особи, проводиться екстрадиційна перевірка вповноваженим (центральним) органом України або за його дорученням чи зверненням прокуратурою Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Екстрадиційна перевірка здійснюється протягом шістдесяти днів.

До особи, щодо якої надійшов запит про її видачу відповідно до ст. 588 КПК може бути застосовано спрощений порядок її видачі з України у випадку її на те згоди.

Після повідомлення такої особи про її право на спрощений порядок видачі, вона надає письмову заяву на видачу, оформлену у присутності захисника та затвердженої слідчим суддею. В разі одержання відповідної заяви видача можлива без проведення в повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для видачі.

Прокурор звертається до слідчого судді з клопотанням про затвердження згоди особи на видачу. Слідчий суддя розглядає клопотання за участю особи, що підлягає видачі, її захисника та прокурора. Слідчий суддя зобов'язаний переконатися, що особа, яка підлягає видачі, добровільно погоджується на свою

видачу і усвідомлює всі наслідки цієї видачі, після чого постановляє ухвалу про затвердження згоди особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому.

Після отримання заяви про згоду особи на видачу запитуючій стороні та її затвердження ухвалою слідчого судді прокурор передає заяву на розгляд уповноваженому (центральному) органу України, який протягом трьох днів розглядає її та приймає рішення про можливість застосування спрощеного порядку видачі.

Якщо особа, щодо якої надійшов запит про видачу, не погоджується на свою видачу, застосовується звичайний порядок розгляду запиту про видачу.

Після затвердження слідчим суддею згоди особи на застосування спрощеного порядку видачі така згода не може бути відкликана.

Безумовно, рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути оскаржено (ст. 591 КПК).

Суб'єктом оскарження рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути особа, стосовно якої воно прийняте, її захисник чи законний представник - до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою.

Якщо скаргу на рішення про видачу подає особа, яка перебуває під вартою, уповноважена службова особа місця ув'язнення негайно надсилає скаргу до слідчого судді і повідомляє про це прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Розгляд скарги здійснюється слідчим суддею протягом *п'яти днів* з дня її надходження до суду. Судовий розгляд проводиться за участю прокурора, який проводив екстрадиційну перевірку, особи, щодо якої прийнято рішення про видачу, її захисника чи законного представника, якщо він бере участь у провадженні. Рішення слідчого судді за результатами розгляду реалізуються у вигляді ухвали.

Відтермінування передачі особи, яка підлягає екстрадиції можлива, наприклад, якщо вона тяжко хворіє і за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю. У такому випадку до її одужання процедура екстрадиції призупиняється.

Завершення процедури екстрадиції відбувається за умов ст. 593 КПК.

Так, з метою фактичної передачі особи, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), уповноважений (центральный) орган України після набрання чинності цим рішенням надає відповідні доручення (направляє звернення) компетентним органам України.

Передача особи відбувається протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої для її передачі. Цей строк може бути продовжено уповноваженим (центральним) органом України до тридцяти днів, після чого особа підлягає звільненню з-під варти.

Під час фактичної передачі особи компетентний орган іноземної держави інформується про строк перебування цієї особи під вартою в Україні.

Доставлення до установ системи виконання покарань особи, щодо якої компетентним органом іноземної держави прийнято рішення про видачу в

Україну, забезпечують компетентні органи України за дорученням (зверненням) уповноваженого (центрального) органу України.

4. ПОРЯДОК І УМОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ПОРЯДКУ ПЕРЕЙНЯТТЯ.

КПК визначає, що *перейняття кримінального провадження - це здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за правопорушення, вчинені на території іншої держави, за її відповідним запитом.*

Перейняття кримінального провадження може здійснюватись у двох формах:

1. Перейняття кримінального провадження від компетентних органів іноземної держави, що здійснюється у відповідності до ст. 588 КПК.

2. Передання компетентному органу іншої держави кримінального провадження у порядку перейняття (ст. 592-594 КПК).

Загальні правила(умови) кримінального провадження у порядку перейняття.

1. Вчинене діяння обов'язково повинно підпадати під ознаки кримінального правопорушення (злочину або кримінального проступку), за яке кримінальним законодавством обох країн передбачене покарання (ч. 2 ст. 7 Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах від 15.05.1972 р.).

2. Між країнами укладена відповідна двостороння угода. В даному випадку це є найзручнішою умовою, так як спеціалізований двосторонній договір про правову допомогу у кримінальних провадженнях відображає та враховує інтереси обох держав. На сьогодні між Україною та 21 державою укладені відповідні договори.

3. Кримінальне правопорушення не повинне мати політичного або суто військового характеру, так як його вчинення на території цієї країни унеможлиблює перейняття або передання кримінального провадження іншій країні.

Також, якщо злочин має релігійне підґрунтя, то згідно п. а) додатку I Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних провадженнях (надалі – Конвенції) компетентний орган країни може відмовити у перейнятті кримінального провадження.

4. Міра покарання по кримінальному провадженню у відповідності до законодавства обох країн не може бути призначена адміністративним органом (п. п. b. та g. Додатку I Конвенції).

5. У разі, якщо злочин вчинено декількома особами або однією особою декілька злочинів на території обох держав (множинність злочинів), то вони повинні визначити, якою країною буде здійснюватись кримінальне провадження (ст. 31 та 32 Конвенції). Слід також звернути увагу на статтю 33 Конвенції, яка визначає таке правило – *якщо держава відмовляється здійснювати кримінальне переслідування, то вона вважається такою, що передала це провадження іншій державі.*

6. Кримінальне провадження може бути перейняте тільки у разі, якщо судовими органами іншої держави не було вже ухвалено вирок по цьому самому кримінальному правопорушенню і щодо цієї самої особи.

Стаття 595 КПК визначає умови, за яких може бути перейнято кримінальне провадження від іншої країни:

1) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є громадянином України і перебуває на її території;

2) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є іноземцем або особою без громадянства і перебуває на території України, а її видача згідно із КПК України або міжнародним договором України неможлива або у видачі відмовлено;

3) запитуюча держава надала гарантії, що в разі ухвалення вироку в Україні особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, не піддаватиметься у запитуючій державі державному обвинуваченню за те ж кримінальне правопорушення;

4) діяння, якого стосується запит, є кримінальним правопорушенням за чинним законодавством України.

Розглядаючи клопотання компетентного органу іншої держави, обов'язково необхідно врахувати положення статті 8 Конвенції, так як вона визначає умови, які не знайшли свого відображення в нормах КПК. Наприклад, передання одною державою кримінального провадження іншій державі у порядку перейняття може бути здійснено також у таких випадках:

- якщо вона вважає, що передача провадження виправдана інтересами встановлення істини, і зокрема, що найбільш суттєві докази знаходяться в запитуваній державі;

- якщо вона вважає, що виконання в запитуваній державі вироку, у разі винесення такого, може збільшити можливість соціальної реабілітації засудженого;

- якщо вона вважає, що присутність на судовому засіданні підозрюваної (обвинуваченої) особи не може бути забезпечена в запитуючій державі, в той час як її присутність на судовому засіданні може бути забезпечена в запитуваній державі;

- якщо вона вважає, що вона не може сама виконати вирок, у разі винесення такого, навіть з використанням екстрадиції, в той час як запитувана держава спроможна це зробити.

Центральним компетентним органом від України, уповноваженим здійснювати міжнародну правову допомогу у порядку перейняття є:

1) Генеральна прокуратура України – звертається із запитом про міжнародну правову допомогу та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

2) Міністерство юстиції України - звертається із запитом судів про міжнародну правову допомогу та розглядає відповідні запити судів іноземних держав під час судового провадження.

У термінових випадках клопотання і повідомлення можуть надсилатися через Міжнародну організацію кримінальної поліції (Інтерпол). Це визначено у ст. 13 Конвенції.

Клопотання про перейняття кримінального провадження розглядається Генеральною прокуратурою у строк не більше 20 днів з дотриманням вимог ст. 115 КПК України. За результатами розгляду можуть бути прийняті наступні рішення:

- 1) про відмову у перейнятті кримінального провадження;
- 2) про перейняття кримінального провадження.

У разі відмови у перейнятті кримінального провадження Генеральна прокуратура або Міністерство юстиції повертають матеріали відповідним органам іноземної держави, до яких обов'язково додаються обґрунтовані висновки, що визначають підстави до відмови. Основні підстави до відмови у перейнятті кримінального провадження викладені у ст. 596 КПК.

Першою підставою є недотримання вимоги ч. 2 ст. 595 КПК або міжнародного договору України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а саме:

- особа, яка притягається до кримінальної відповідальності не є громадянином України або не перебуває на її території, а між країнами не заключений відповідний міжнародний договір, або відсутня згода Верховної Ради України на його обов'язковість;

- якщо щодо особи в Україні кримінальне провадження вирішено по суті, тобто судом ухвалено виправдувальний вирок, ухвалено обвинувальний вирок, якщо щодо цієї особи закрито кримінальне провадження або її звільнено від відбування покарання у зв'язку з помилуванням або амністією;

- якщо закінчились строки давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК України).

Якщо після розгляду клопотання Генеральна прокуратура прийняла рішення про перейняття кримінального провадження - його розслідування доручається відповідному прокурору.

КПК визначає, що уповноваженими на здійснення кримінального провадження у порядку перейняття є слідчий, прокурор України. Так як не визначено, слідчий, прокурор якого рівня є уповноваженим, то можна дійти висновку, що в даному випадку підслідність буде визначатись безпосередньо Генеральною прокуратурою України, тобто одержані від іноземного органу розслідування матеріали кримінального провадження направляються Генеральною прокуратурою України через відповідну обласну прокуратуру за підслідністю територіальному прокурору.

Прокурор, одержавши матеріали кримінального провадження повинен організувати досудове розслідування. Згідно п. 17 ч. 2 ст. 36 КПК, прокурор має право доручати органу досудового розслідування виконання клопотання компетентного органу іноземної держави про перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні.

Кримінальне провадження починається у відповідності до КПК, тобто з моменту внесення відомостей до ЄДР. Прокурор доручає розслідування відповідному слідчому підрозділу. Під час розслідування слідчому, прокурору дозволяється проводити всі процесуальні дії, що передбачені КПК України: проводити слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, залучати до кримінального провадження експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб, застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі такий суворий запобіжний захід як тримання під вартою, повідомляти особі про підозру, використовувати всі засоби фіксування кримінального провадження тощо. Крім заходів забезпечення кримінального провадження, передбачених розділом другим КПК до підозрюваної особи може бути застосований тимчасовий арешт. Такий запобіжний захід може бути застосований за клопотанням компетентного органу іншої держави до особи, яка перебуває на території України, і щодо якої у запитуючої держави є намір подати клопотання про перейняття кримінального провадження.

Конвенція (ч. 1 ст. 27) визначає умови, за яких можна застосувати даний запобіжний захід:

1) законодавство запитуваної держави дозволяє утримувати особу під вартою за вчинений злочин;

2) є достатні підстави вважати, що підозрюваний може зникнути або буде вчиняти заходів щодо приховування слідів злочину та знищення доказів.

Клопотання про тимчасовий арешт особи повинно містити наступні дані:

– дата, місце, час та інші обставини вчиненого кримінального правопорушення, його правова кваліфікація за кримінальним законодавством країни, що звертається;

– дані про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення;

– документи, що є підставою для застосування арешту (наприклад ордер на арешт цієї особи, складений уповноваженим на це органом іншої держави);

Строк тримання під вартою не повинен перевищувати 40 днів (ч. 5ст. 29 Конвенції, ч. 1 ст. 597 КПК).

Також, якщо аналізувати далі Конвенцію, то ст. 29 визначає, що особу, яку тримають під вартою необхідно негайно звільнити за будь-яких обставин у разі, якщо не отримано клопотання від іноземної держави про перейняття кримінального провадження впродовж 18 днів від дати арешту, а також якщо документи, які повинні додаватися до клопотання про перейняття кримінального провадження не були отримані Україною впродовж 15 днів після отримання клопотання про перейняття.

Якщо від органу розслідування іншої країни надійшли матеріали розслідування, то вони постановою прокурора можуть бути приєднані до матеріалів кримінального провадження. Всі докази, що були зібрані в кримінальному провадженні до його перейняття, підлягають оцінці з урахуванням положень ст. 84-89 КПК. Крім того, здійснюючи оцінку доказів, отриманих від органу розслідування іншої держави щодо їх допустимості, прокурор повинен з'ясувати, чи вони не отримані з порушенням вимог, визначених як в національному так і у міжнародному законодавстві. Передані матеріали

кримінального провадження підлягають перекладу. Якщо у переданих матеріалах є додатки, наприклад предмети, документи, аудіо-, відеозаписи або інші носії інформації, то вони підлягають обов'язковій процесуальній адаптації. Необхідно зробити їх переклад та провести огляд у відповідності до вимог КПК, після чого вже визнати їх речовими доказами, якщо прокурор пересвідчився у їх процесуальній придатності до даного кримінального провадження.

Згідно ч. 2 ст. 15 Конвенції, орган розслідування запитуючої держави письмово інформує запитувану державу про всі процесуальні дії та про всі заходи стосовно кримінального провадження, які здійснено в запитуючій державі після передачі клопотання. Таке повідомлення супроводжується всіма необхідними документами.

Судовий розгляд, постановлення, проголошення та звернення вироку до виконання здійснюється у відповідності до положень КПК (розділи IV та VIII).

Розглядаючи питання про призначення покарання, слід звернути увагу на ст. 25 Конвенції, яка визначає, що міра покарання запитуваної держави не може бути більш суворою, ніж міра покарання, передбачена законодавством запитуваної держави. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року (ч.1 ст.15) проголошує, що не може бути призначене більш тяжке покарання, ніж те, яке мало бути застосоване у момент вчинення злочину. Ці положення обов'язково повинні бути враховані під час постановлення вироку судом України.

Після завершення кримінального провадження, копія постанови про закриття кримінального провадження або вироку суду, що набрав законної сили направляється в Генеральну прокуратуру України або в Міністерство юстиції України для подальшого направлення до держави, яка зверталась з клопотанням про перейняття кримінального провадження.

Передача кримінального провадження - це передбачена міжнародними договорами України діяльність органу розслідування та уповноваженого(центрального) органу України по направленню клопотання про передачу кримінального провадження відповідним компетентним органам запитуваної держави для розгляду ними можливості проведення та завершення розслідування з метою досягнення завдань кримінального судочинства.

Підставою для передачі кримінального провадження є перебування підозрюваного(обвинуваченого) на території запитуваної держави, а видача його Україні неможлива або у видачі його відмовлено.

Слід звернути увагу на положення ст. 10 КК України, яка вказує, що не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності громадяни України та особи без громадянства, які вчинили злочин за межами України але постійно проживають на її території.

Якщо слідчий, прокурор, суд(суддя) дійдуть висновку про неможливість продовження кримінального провадження на території України, то вони повинні скласти клопотання про передачу кримінального провадження іншій державі. Дане клопотання може бути складено тільки з дотриманням певних умов та із зазначених вище підстав. Однією з головних умов передачі кримінального провадження є проведення слідчим, прокурором, судом(суддею) всіх

процесуальних дій, які можливо було провести на території України. Безперечно, всі слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні заходи повинні бути проведені якісно та в повному обсязі, тому що в подальшому це значно полегшить роботу органу розслідування іншої держави та сприятиме надходженню меншої кількості запитів про міжнародну правову допомогу щодо переданого кримінального провадження.

Клопотання про передання кримінального провадження повинно відповідати вимогам ст. 548, 600 КПК. Крім того, під час підготовки клопотання обов'язково необхідно звернути увагу на положення Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах від 15.05.1972 р., Європейської конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р., двосторонні та багатосторонні договори, укладені між Україною та іншими державами.

Клопотання про передання готує слідчий, прокурор, суддя, в провадженні якого знаходяться матеріали кримінального провадження. Клопотання повинно містити назву органу, який здійснює розслідування та найменування кримінального провадження, вказівку з посиланням на відповідний міжнародний договір, коротке викладення обставин та правову кваліфікацію вчиненого правопорушення а також анкетні дані про особу, щодо якої здійснюється провадження та інші відомості про неї, що можуть мати значення для правильного вирішення кримінального провадження.

До клопотання додається оригінал кримінального провадження із засвідченими гербовою печаткою органу розслідування (з кримінального провадження обов'язково знімаються копії, які залишаються в органі розслідування, суді), прокуратури або суду всіма документами, повний текст статті кримінального закону, за якою кваліфікується кримінальне правопорушення, перекладений на державну мову запитуваної країни або мову, яка визначена договором або Конвенцією та відомості про громадянство підозрюваного (обвинуваченого). Разом з матеріалами кримінального провадження передаються всі речові докази. У відповідності до ст. 100КПК, речові докази повинні бути упаковані та скріплені печаткою органу розслідування, прокуратури або суду і підписом уповноваженої особи. На упаковці вказується опис вмісту та номер кримінального провадження.

Клопотання органу розслідування надсилається через прокуратуру області (прирівняну до неї) до Генеральної прокуратури України; клопотання, складене суддею(судом), надсилається в Міністерство юстиції України через обласне управління юстиції. Клопотання розглядається протягом 20 днів з моменту надходження до компетентного органу (ст. 599КПК). За цей час клопотання підлягає ретельній перевірці щодо правильності оформлення клопотання і матеріалів кримінального провадження, обґрунтованості передання, наявності договору між країнами, повноти та об'єктивності розслідування(судового розгляду).

Якщо підозрюваний(обвинувачений) тримається під вартою, то його передача здійснюється у порядку, передбаченому для здійснення екстрадиційної процедури.

Після перейняття компетентним органом іншої держави кримінального провадження, орган досудового слідства, прокурор, суддя та суд, які здійснювали розслідування, можуть здійснювати процесуальні дії по цьому провадженню не інакше як на підставі отримання запиту про надання міжнародної правової допомоги з боку держави, яка перейняла кримінальне провадження.

Якщо перейняте від України кримінальне провадження було закрите, то воно може бути відновлено в Україні в межах строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, якщо інше правило не встановлене міжнародними договорами.

5. ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ВИРОКІВ СУДІВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ТА ПЕРЕДАЧА ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ.

Засади визнання та виконання вироків іноземних судів та передача засуджених осіб визначені Європейською конвенцією про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 р., яка була ратифікована із заявами та застереженнями 26 вересня 2002 р., Конвенцією про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання у державі, громадянами якої вони є від 19 травня 1978 р., Конвенцією про передачу засуджених до позбавлення волі для подальшого відбування покарання від 6 березня 1998 р. та двосторонніми договорами, що регулюють інститут передачі засуджених. Процедура виконання вироків іноземних держав та передачі засуджених осіб передбачені главою 46 КПК.

Підставою для виконання вироку іноземної держави є відповідний запит компетентного органу іноземної держави. Так, даний запит розглядається протягом тридцяти днів Міністерством юстиції України.

Строк може бути продовжений на три місяці лише у випадку, якщо запит надійшов іноземною мовою.

У випадках відмови у виконанні запиту Міністерство юстиції України повідомляє про це іноземний орган. Виконанню таких запитів не підлягають вирoki іноземних судів, що ухвалені заочно (*in absentia*), тобто без участі особи під час кримінального провадження - крім випадків, коли засудженій особі було вручено копію вироку і надано можливість його оскаржити.

Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 р. у ст. 6 встановлює випадки, коли у запиті повинно бути відмовлено:

- 1) якщо його виконання суперечить основним принципам правової системи запитуваної держави;
- 2) якщо є підстави вважати, що злочин, за який винесено вирок, має політичний характер чи є суто військовим;
- 3) якщо є підстави вважати, що вирок суду запитуючої держави має расове, релігійне або національне підґрунтя;
- 4) якщо його виконання суперечило б міжнародним зобов'язанням запитуваної держави;

5) якщо злочин вже є предметом кримінального провадження в запитуваній державі чи коли запитувана держава вирішує питання про початок кримінального провадження щодо цього злочину;

6) якщо в запитуваній державі вже прийнято рішення або не розпочинати кримінальне провадження щодо цієї особи або взагалі, кримінальне провадження закрито;

7) якщо злочин було вчинено поза територією запитуючої держави;

8) якщо запитувана держава не може виконати санкцію статті кримінального закону;

9) коли є підстави вважати, що запитуюча держава сама може виконати дану санкцію;

10) коли вік засудженої особи на момент вчинення злочину був таким, що вона не могла б бути покарана в запитуваній державі;

11) коли закінчився перебіг строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Відповідно до ст. 606 КПК засуджену судом України особу може бути передано для відбування покарання в іншу державу, а засудженого іноземним судом громадянина України прийнято для відбування покарання в Україні тільки за умов:

1) якщо ця особа є громадянином держави виконання вироку;

2) якщо вирок набрав законної сили;

3) якщо на час отримання запиту про передачу засуджений має відбувати покарання упродовж якнайменш шести місяців або якщо йому ухвалено вирок до ув'язнення на невизначений строк;

4) якщо на передачу згоден засуджений або з урахуванням його віку або фізичного чи психічного стану на це згоден законний представник засудженого;

5) якщо кримінальне правопорушення, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, є злочином згідно із законодавством держави виконання вироку або було б злочином у разі вчинення на її території, за вчинення якого може бути призначено покарання у виді позбавлення волі;

6) якщо відшкодовано майнову шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, а в разі наявності - також процесуальні витрати;

7) якщо держава ухвалення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженого.

Якщо запит відповідає міжнародному договору України, то Міністерство юстиції України направляє суду першої інстанції клопотання про визнання і виконання запиту.

Клопотання Міністерства юстиції України про виконання вироку суду іноземної держави розглядається судом першої інстанції в строк протягом одного місяця з дня його подачі. Підсудність визначається ч. 1 ст. 603 КПК :

– місцем проживання

– останнім відомим місцем проживання

– місцем перебування майна особи

– місцем знаходження Міністерства юстиції України (в разі неможливості встановити одне із вищезазначених місць).

Про дату судового засідання обов'язково повідомляють особі, щодо якої ухвалено вирок, якщо вона перебуває на території України.

За результатами судового розгляду суд постановляє ухвалу:

- 1) про виконання вироку суду іноземної держави повністю або частково;
- 2) про відмову у виконанні вироку суду іноземної держави.

Під час ухвалення рішення про виконання вироку суду іноземної держави суд може одночасно ухвалити рішення про обрання запобіжного заходу стосовно особи.

Копії ухвали суд надсилає Міністерству юстиції України та вручає особі, засудженій вироком суду іноземної держави, якщо така особа перебуває на території України.

Судове рішення стосовно виконання вироку суду іноземної держави може бути оскаржено в апеляційному порядку органом, що подав клопотання, особою, щодо якої вирішено відповідне питання, та прокурором.

При вирішенні питання про передачу особи необхідно враховувати наступне правило – *для передачі засудженого для відбування покарання необхідна його згода, яка повинна бути висловлена у письмовій формі.*

Питання про передачу осіб, засуджених судами України, для відбування покарання в іноземних державах, вирішується Міністерством юстиції України.

Після вивчення та перевірки матеріалів Міністерство юстиції України приймає рішення щодо передачі особи, засудженої судом України до позбавлення волі, для подальшого відбування покарання у державі, громадянином якої вона є, про що надсилає інформацію компетентному органу іноземної держави та особі, за ініціативою якої розглядалося питання передачі засудженої особи.

У разі надходження згоди на прийняття засудженого для відбування покарання, Міністерство юстиції України надсилає Міністерству внутрішніх справ України доручення про узгодження місця, часу і порядку передачі та організацію передачі цієї особи з установи системи виконання покарань України в іноземну державу.

Якщо в Україні оголошено амністію, то суд повинен розглянути питання про можливість застосування амністії до особи засудженого. У разі потреби суд звертається до Міністерства юстиції України та отримує від компетентного органу держави виконання вироку інформацію, необхідну для розгляду питання про застосування амністії.

Міністерство юстиції України інформує державу виконання вироку про всі прийняті процесуальні рішення.

Порядок розгляду пропозицій про передачу громадян України, засуджених судами іноземних держав для відбування покарання в Україні визначений ст. 609 КПК.

Приводами до початку розгляду Міністерством юстиції України питання про можливість передачі громадянина України, засудженого судом іноземної держави, для відбування покарання в Україні згідно ч. 1 ст. 609 КПК є:

1. запит уповноваженого (центрального) органу іноземної держави;
2. клопотання засудженого;
3. клопотання законного представника або родича засудженого.

Закон вимагає, щоб розгляд був здійснений в розумний строк.

Міністерство юстиції України запитує необхідні документи для вирішення питання по суті.

Після надходження усіх документів Міністерство юстиції України протягом місяця звертається до суду першої інстанції з клопотанням про приведення вироку іноземного суду у відповідність до законодавства України (термін може бути подовжено до 3-х місяців у разі, якщо матеріали надійшли іноземною мовою).

У разі задоволення запиту Міністерство юстиції України направляє державі, судом якої ухвалено вирок, інформацію про це разом з копією ухвали суду за результатами розгляду клопотання.

Розгляд судом питання про приведення іноземного вироку у відповідність із законодавством України регламентовано ст. 610 КПК. В ч. 4 даної статті зауважено на тому, що суд може змінити тривалість при відбуванні покарання, що підлягає відбуванню на підставі вироку суду іноземної держави.

Такими випадками є:

1) якщо законом України про кримінальну відповідальність за кримінальне правопорушення максимальний строк позбавлення волі є меншим, ніж призначений вироком суду іноземної держави, суд визначає максимальний строк позбавлення волі, передбачений кримінальним законом України;

2) якщо строк покарання, призначений вироком суду іноземної держави, є меншим, ніж мінімальний строк, передбачений санкцією статті Кримінального кодексу України за відповідне кримінальне правопорушення, суд дотримується строку, визначеного вироком суду іноземної держави.

Наступним важливим положенням є те, що до особи, переданої в Україну для подальшого відбування покарання, може бути застосовано умовно-дострокове звільнення, амністію або здійснено помилування у порядку, визначеному українським законодавством. Це положення кореспондується з засадою верховенства права та виступає його кульмінацією.

У випадках, зазначених ч. 4 ст. 611 КПК, Міністерство юстиції України має повідомити компетентний орган держави, судом якої було ухвалено вирок, про стан або результати виконання покарання. Такими випадками є завершення відбування покарання згідно із законодавством України, смерті засудженої особи або втечі засудженої особи.

Будь-які питання, що пов'язані з переглядом вироку суду іноземної держави, вирішуються судом держави, в якій ухвалено вирок (ст. 605 КПК).

Витрати, пов'язані з передачею засудженого в Україні іноземця для подальшого відбування покарання в державу його громадянства, крім тих, що виникли на території України, покриває держава, громадянином якої є засуджена особа.